

Dr. Zora Rutar Ilc, odgovorna urednica, Zavod Republike Slovenije za šolstvo

V SENCI: MLADI V STISKI IN OSIP

Kot ste verjetno že opazili, letos posvečamo pozornost predvsem temam o medsebojnih odnosih: učeči se skupnosti, psihosocialnim odnosom in klimi, dotaknili smo se tudi problematike izostajanja od pouka zaradi stisk, tokrat gremo še korak dlje – v žarišče postavljamo zgodnje opuščanje izobraževanja, opozorimo pa tudi na povsem novo disciplino, povezano z otroki v stiski – t. i. travmapedagogiko, ki ni brez povezave z osipom.

Zakaj odnosne teme? Marsikdo ima zadržke do njih, saj je šola vendar prostor znanja in učenja! In prav zato, ker se kakovostneje učimo in usvajamo znanje, če se pri tem dobro počutimo »sami s sabo« in z drugimi, gredo odnosne teme z roko v roki z učnimi oz. didaktičnimi in kurikularnimi cilji. In obratno: če so otroci in mladostniki v stiski, se teže učijo, kopicijo se nove stiske, povezane z neuspehom, s tem povezano samopodobo in vrstniškimi odnosi (v katerih so neuspešni ali pa si v njih popularnost skušajo pridobiti na problematičen način). In začarani krog se sklene.

Stiske se pri otrocih in mladostnikih porajajo zaradi dalj časa trajajočih obremenilnih okoliščin in travmatičnih dogodkov oz. njihovih posledic. Mednje ne sodijo le zlorabe (ki so žal kljub dramatičnosti in številnim opozorilnim znakom pogosto dolgo spregledane), pač pa tudi psihosocialno oz. čustveno zanemarjanje, npr. pomanjkanje bližine in navezanosti, pomanjkanje telesne bližine, premalo ustrezne potrditve in podpore pa tudi neustrezni vzgojni vzorci, vključno z neprimernimi in škodljivimi oblikami kazni ... Razlog za stiske so lahko tudi enkratni ali dolgotrajni travmatični dogodki, kot so naravne in prometne nesreče, hude bolezni ali invalidnost, izguba bližnjih, begunstvo, migracija oz. iztrganost iz okolja, tudi dramatična ločitev staršev itd., katerih posledice lahko otroci in mladostniki občutijo vse življenje.

Otroci v stiski, kaj šele travmatizirani otroci in mladostniki, se največkrat skrito pred očmi odraslih prebijajo skozi težave, s katerimi se celo odrasli težko spoprijemamo, otroci in mladostniki pa so zanje nepripravljeni in neopremljeni. Pogosto pa so ravno oni tisti, ki imajo najmanj podpore oz. so njihove stiske ravno posledica premajhne podpore. Zato je toliko bolj pomembno, kaj zanje lahko naredimo v šoli, kako prepoznamo njihovo stisko, kako ustrezno se odzovemo, kaj lahko naredimo zanje sami, kdaj in kje pa poiščemo dodatno strokovno pomoč. Stiske so pogosto tudi razlog za različne oblike neželenega vedenja, s katerim otroci »kličejo na pomoč«, mi pa se z njimi pogosto ukvarjamo »pri koncu«, namesto da bi čim prej zaznali izvire in okrepili preventivne, varovalne dejavnike.

Sklicevanje na to, da je to dolžnost staršev ali skrbnikov, je sprenevedanje: po navadi so ti ravno v takih primerih najmanj opremljeni, najmanj ustrezni in najmanj podporni ali pa tudi sami ranljivi in ranjeni ter potrebni podpore in pomoči. V tujini se zato razvija mreža šol, občutljivih za stiske mladih (*angl. Trauma sensitive schools*) in politike na presečišču šolstva in sociale, usmerjene v podporne strategije.

Nikakor ne želimo trditi, da so vsi mladi, ki opustijo izobraževanje, to storili, ker so bili v stiski. Kot je v svojem članku zapisala koordinatorica mednarodnega projekta CroCooS (katerega namen je bil preizkusiti celovit pristop preprečevanja ZOIU na ravni šole), je to družbeni pojav, ki nastane kot posledica mnogoterih in kompleksnih dejavnikov.

V Sloveniji celovite strategije preprečevanja ZOIU, ki bi prečila več družbenih in strokovnih področij, do zdaj ni bilo.

Delež ZOIU v Sloveniji je s 4,9 % med najnižjimi v 16-letnem obdobju merjenja v Evropi. A podobno kot velja za otroke in mlade v stiski, tudi za socialno izključenost kot posledico zgodnjega opuščanja šolanja velja, da je možnost, da »rešimo le enega samega posameznika, člana naše družbe, povsem zadosten razlog, da se v to področje vlaga«. Tudi na tak način na koncu prispevamo k tako zaželenemu dvigu kakovosti izobraževanja.

Ključni cilj sodelovanja šol v projektu je bil razviti lastni celovit sistem zgodnjega opozarjanja za preprečevanje zgodnjega opuščanja šolanja, temelječ na: spremljanju stanja, preventivnih dejavnostih (različnih delavnicah za krepitev socialnih veščin, čustvene pismenosti, krepitev samopodobe, kreativnosti in inovativnosti ipd.), prepoznavanju dijakov v stiski, individualni podpori in skrbi za trajnost sistema. Nekatere od modelov in strategij, skupaj s konceptualnimi osnovami, predstavljamo v tokratni številki.

Iz digitalne bralnice ZRSS

www.zrss.si/strokovne-resitve/digitalna-bralnica

V digitalni bralnici lahko dve leti po izidu prelistate strokovne revije, ki so izšle pri Zavodu RS za šolstvo in so vam BREZPLAČNO dosegljive tudi v PDF obliki. Prijetno strokovno branje vam želimo.

